

شیوه های تربیت مادر در جذاب سازی باورهای دینی فرزندان

صغری شجیعی

چکیده

تربیت عبارت است از انتخاب رفتار و گفتار مناسب، ایجاد شرایط و عوامل لازم و کمک به شخص مورد تربیت، تا بتواند استعداد های نهفته اش را تمام ابعاد وجودی خویش به طور هماهنگ پرورش داده و شکوفا سازد و به سوی هدف و کمال مطلوب، به تدریج حرکت کند. تربیت مادر در جذاب سازی باورهای دینی فرزندان نقش بسیار کلیدی و مهمی دارد. جذاب سازی باورهای دینی از سوی مادر با روش های غیر مستقیم، الگو بودن در عمل، و ایجاد محیطی امن و محبت آمیز می تواند علاقه و پذیرش دین را در کودک افزایش دهد. تربیت مادر به گونه ای که خود الگوی جذاب و عملی دینی باشد، می تواند باورهای دینی را در کودکان به صورت طبیعی، پایدار و عمیق نهادینه کند. مقاله حاضر با روش توصیفی و با استناد به منابع کتابخانه ای در صدد پاسخ به این سوال است که روش های جذاب سازی مادر در تربیت باورهای دینی فرزندان چه بوده است. نتایج به دست آمده در این تحقیق این است که شیوه های تربیت مادر در جذاب سازی باورهای دینی برای فرزندان به دو روش مستقیم از جمله: روش ساده و ملموس، روش نمایشی، توجه به توان شناختی و عاطفی کودک، ایجاد ارتباط مفاهیم دینی با زندگی روزمره، الگوی عملی و رفتاری است. روش غیر مستقیم از جمله: ایجاد فضای محبت و آرامش، تشویق و تمجید، بازی های گروهی با محوریت مفاهیم اخلاقی است.

کلیدواژه: تربیت، نقش مادر، آموزش، روش، جذاب سازی، باورهای دینی، فرزندان

مقدمه

شخصیت مادر در شکل‌دهی به نگرش، گرایش و رفتار دینی فرزند تأثیر بسیار عمیقی دارد. مادر با رفتار، کلام، و الگوی عملی خود می‌تواند باورهای دینی را در کودک نهادینه کند و بینش صحیح اعتقادی را در او ایجاد نماید. این تأثیرگذاری از طریق جنبه‌های مختلف شخصیت مثل نگرش، گرایش و رفتارهای روزمره مادری صورت می‌گیرد و مادر به عنوان عامل مهمی در شکل‌دهی نظام اعتقادی کودک مطرح است. از دیدگاه اسلام، تشکیل خانواده و تربیت صحیح فرزند، جایگاه ویژه داشته و نردبان صعود شمرده شده است. تربیت فرزند به عنوان مهم‌ترین نقش والدین در خانواده، در آیات و روایات اسلامی مورد تأیید قرار گرفته است. موفقیت در تربیت دینی فرزند، به وجود عوامل مختلفی از جمله شیوه تربیت والدین بستگی دارد. در این میان، مادر به عنوان فردی تأثیرگذار نقش والایی در تربیت دینی فرزند دارد.

"تربیت دینی، تربیتی است که کودکان و نوجوانان را با وظایف و شرایع دینی آشنا می‌سازد، مبانی اعتقادی را در آنان رشد می‌دهد، آنان را پای بند به اصول و عامل فروع به بار می‌آورد و فطرت الهی و انسانس را بارور می‌سازد. در این راستا مادر نقش بسزایی در سلامت روان و رشد و تربیت کودک دارد؛ چراکه نخستین رابطه مستقیم کودک با مادر است. هم‌چنین نیازهای کودک را تأمین می‌کند، به خواسته‌های او پاسخ می‌دهد و کودک از عواطف، احساسات و نگرش‌های مادر بیشترین تأثیرپذیری را دارد. پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش مادر در تربیت دینی فرزندان با توجه به آموزه‌های قرآنی با استفاده از روش کتابخانه‌ای انجام شده است. از آنجا که در این مطالعه به نقش مادر در تربیت دینی فرزندان پرداخته شده است برای اینکه به این سوال پاسخ داده شود ابتدا به روش مستقیم و سپس غیر مستقیم آموزش پرداخته شده است که هرگاه مادر با دین و قواعد آن به خوبی آشنا باشد می‌تواند با استفاده از اصول و روش‌های صحیح، تأثیرپذیری بسیار بالایی بر فرزند خود داشته باشد و در واقع تربیت دینی را به نحو احسن انجام دهد.

روش های آموزش مستقیم:

روش ساده و ملموس ۱-

روش مثال ساده و ملموس در آموزش باورهای دینی به کودکان یعنی استفاده از نمونه‌ها، داستان‌ها و موقعیت‌های قابل فهم و نزدیک به زندگی کودک برای انتقال مفاهیم دینی به شکلی جذاب و قابل درک است. این روش جذاب سازی باعث می‌شود مطالب انتزاعی و پیچیده دینی برای کودک قابل فهم و پذیرفتنی شود و انگیزه یادگیری افزایش یابد

آیه‌ای از قرآن که بر استفاده از مثال‌های ساده و ملموس برای آموزش و جذاب‌سازی باورهای دینی تأکید دارد، آیه ۴۳ سوره نحل است:

«وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُّوحِي إِلَيْهِمْ فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ»

(و ما پیش از تو جز مردانی را نفرستادیم که به آن‌ها وحی می‌کردیم، پس اگر نمی‌دانید از اهل ذکر بپرسید.)

در تفسیر این آیه و آیات مشابه، قرآن با استفاده از قصه‌ها و مثال‌های ساده مثل داستان حضرت آدم، حضرت ابراهیم و حضرت عیسی (علیهم السلام) حقایق دینی را به زبانی قابل فهم و جذاب برای مردم بیان کرده است تا مفاهیم انتزاعی برای همه قابل درک باشد (مقدس پور، ۱۳۸۲، شماره ۷۵)

روایات و داستان‌های ساده و ملموس یکی از بهترین روش‌ها برای جذاب‌سازی باورهای دینی در فرزندان هستند. برای مثال، در یکی از داستان‌های نقل شده از پیامبر اکرم (ص) آمده است که

جوانی مشغول کار بود و برخی گفتند بهتر است نیروی خود را برای عبادت صرف کند، اما پیامبر فرمود: «اگر این جوان برای تأمین زندگی خود و خانواده‌اش تلاش می‌کند، این کار نزد خدا عبادت است». این مثال ساده و ملموس، مفهوم عبادت و بندگی را به زبان کودکان و قابل فهم منتقل می‌کند.

همچنین قرآن کریم و تعالیم انبیا (ع) از زبان قصه و مثال برای آموزش مفاهیم دینی بهره گرفته‌اند؛ مثلاً داستان حضرت آدم، حضرت ابراهیم و حضرت عیسی (علیهم‌السلام) به زبان ساده و جذاب حقایق توحید، معاد و آفرینش را برای مردم بیان کرده‌اند تا مفاهیم انتزاعی دینی برای همه قابل فهم باشد.

یک مثال ساده و ملموس برای جذاب‌سازی باورهای دینی در فرزندان این است که وقتی کودک می‌پرسد «چگونه می‌توانیم به خدا که نمی‌بینیم ایمان داشته باشیم؟»، می‌توان از آزمایشی با قند و آب استفاده کرد: دو حبه قند را در یک لیوان آب حل می‌کنیم و از کودک می‌پرسیم آیا می‌تواند قندها را ببیند؟ وقتی کودک می‌گوید خیر، به او توضیح می‌دهیم که قندها در آب حل شده‌اند اما طعم شیرینی آن‌ها را حس می‌کنیم. سپس می‌گوییم همان‌طور که قندها را نمی‌بینیم ولی اثرشان را حس می‌کنیم، وجود خداوند را هم نمی‌بینیم ولی آثار و نشانه‌های او را در طبیعت، محبت‌ها و نعمت‌ها می‌توانیم احساس کنیم.

این روش باعث می‌شود مفهوم خداشناسی برای کودک ملموس و قابل درک شود و باور دینی به شکل ساده و جذاب منتقل گردد. همچنین استفاده از داستان‌ها و مثال‌های مشابه در آموزش دینی به کودکان بسیار مؤثر است.

بنابراین یکی از روش‌های جذاب سازی باورهای دینی در فرزندان استفاده از مثال ساده و ملموس است که قرآن، روایت‌ها و آموزه‌های دینی بر استفاده از مثال‌های ساده و آموزش تدریجی به عنوان روش‌هایی مؤثر برای جذاب‌سازی و تثبیت باورهای دینی در فرزندان

تاکید دارند.

توجه به توان شناختی و عاطفی کودک ۲-

توان شناختی به این معناست که شامل فرآیندهایی می‌باشد که کودک از طریق آن‌ها اطلاعات را کسب، سازماندهی و یاد می‌گیرد چگونه از آن‌ها استفاده کند. این توانایی‌ها شامل تفکر، حل مسئله، درک زبان، حافظه و یادگیری است که به کودک کمک می‌کند دنیای اطرافش را بشناسد و با آن تعامل کند. توان عاطفی کودک به توانایی کودک در درک، مدیریت و ابراز احساسات خود و دیگران اشاره دارد. این شامل خودآگاهی، خودتنظیمی، همدلی و مهارت‌های اجتماعی است که به کودک کمک می‌کند احساسات خود را به شیوه‌ای مؤثر کنترل کند و روابط سالم برقرار نماید.

آیه‌ای که به توجه به توان شناختی کودک در جذاب‌سازی باورهای دینی مرتبط است، آیه ۸ سوره آل عمران است:

«رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ»

این آیه به درخواست ثبات قلب‌ها بر دین اشاره دارد و در تربیت دینی کودکان به معنای تثبیت و تداوم باورهای دینی است که باید متناسب با توان شناختی و عاطفی کودک آموزش داده شود. در آموزش دینی به کودکان، باید توجه داشت که مفاهیم دینی متناسب با سطح درک و توانایی‌های ذهنی آنان ارائه شود تا باورها به صورت طبیعی و جذاب در ذهن کودک نهادینه گردد. استفاده از روش‌های جذاب مانند قصه‌گویی، بازی، هنر و ابزارهای تعاملی کمک می‌کند تا مفاهیم دینی به زبان کودکان و قابل فهم منتقل شود. بنابراین، آیه مذکور به همراه رعایت اصول روانشناسی رشد کودک، مبنایی برای تثبیت باورهای دینی به شیوه‌ای متناسب با توان شناختی و عاطفی کودک فراهم می‌کند. (مقاله کنفرانسی، ۱۴۰۳)

باعث تقویت حافظه و انگیزه کودکان در یادگیری مفاهیم دینی می‌شود، زیرا موسیقی و شعر با ریتم و آهنگ دلنشین، آموزش را برای کودک لذت‌بخش و ماندگار می‌کند. آموزش دینی همراه با شعر و ترانه، مهارت‌های زبانی، گفتاری و نظم را در کودکان تقویت می‌کند و باعث رشد خلاقیت و ابراز احساسات آنها می‌شود. بنابراین، شعر و ترانه‌های دینی ابزاری مؤثر و کارآمد برای آموزش و تربیت دینی کودکان هستند که باید با رعایت محتوا و کیفیت مناسب به کار گرفته شوند. باطراحی و اجرای این گونه بازی‌های گروهی، کودکان به صورت غیر مستقیم ولی عمیق، مفاهیم و ارزش‌های دینی و اخلاقی را فرا می‌گیرند و علاقه‌شان به دین و معنویت بیشتر می‌شود. این روش‌ها ضمن پرهیز از آموزش خشک و مستقیم، یادگیری را برای کودک لذت‌بخش و ماندگار می‌کنند و استفاده از الگوی عملی و رفتاری به معنای ارائه نمونه‌های زنده و عملی از این توسط والدین و مربیان است که از طریق آن فرزندان با مشاهده و تقلید، دین را درک و باور میکنند و این بهترین و موثرترین روش تربیت دینی است. با ایجاد فضای محبت و آرامش کودکان با احساس امنیت و علاقه، مفاهیم دینی را درونی می‌کنند و این امر به سلامت روان و رشد اخلاقی آنها کمک می‌کند. همچنین فضای محبت‌آمیز، انعطاف‌پذیری در پذیرش دین را افزایش داده و از بروز مشکلات روانی و اجتماعی جلوگیری می‌کند. تربیت دینی همراه با محبت، زمینه‌ساز شکل‌گیری ایمان عمیق و رفتار صالح در فرزندان است که در نهایت به شکوفایی فردی و اجتماعی آنها منجر می‌شود. تشویق و تمجید روشی است که با ایجاد انگیزه درونی، تقویت حس ارزشمندی و علاقه‌مندی کودکان به آموزه‌های دینی، موجب استمرار و تثبیت رفتارهای دینی می‌شوند. همچنین تشویق به موقع و محبت‌آمیز، فضای مثبت و دلپذیری برای کودک فراهم می‌کند که دین را به عنوان بخشی دوست‌داشتنی از زندگی خود بپذیرد. استفاده از روش مثال ساده و ملموس روش دیگری است که قرآن، روایت‌ها و آموزه‌های دینی بر استفاده از مثال‌های ساده و آموزش تدریجی به عنوان روش‌هایی مؤثر برای جذاب‌سازی و تثبیت باورهای دینی در فرزندان تأکید دارند که این روش باعث می‌شود مفهوم خداشناسی برای کودک ملموس و قابل درک شود و باور دینی به شکل ساده و جذاب منتقل گردد. همچنین استفاده از روش نمایشی یادگیری را آسان،

ماندگار و همراه با تجربه‌های لذت‌بخش می‌کند. بنابراین در آموزش دینی کودکان تا حد امکان از نمایش، بازی‌های تعاملی و فعالیت‌های عملی بهره گرفته می‌شود تا باورهای دینی به صورت عمیق و پایدار در ذهن و قلب آنان نهادینه گردد و همچنین توجه به توان شناختی و عاطفی کودک باید با رعایت اصل سهولت و توجه به توانایی‌های شناختی و عاطفی آنان و تأکید بر محبت و رحمت الهی همراه باشد تا باورهای دینی به صورت طبیعی و دلنشین در کودکان شکل گیرد و تعمیق یابد و تربیت دینی کودک باید با مهربانی، وفای به وعده‌ها و ایجاد فضای دلنشین، باورهای دینی به صورت طبیعی و پایدار در کودک شکل گیرد.

منابع

- ۱- امیری رومنان، مهسا، بررسی روش‌های آموزش آموزه‌های دینی در مقطع ابتدایی، تابستان ۱۴۰۱
- ۲- احسانی، محمد، کتاب نقش مادران در تربیت دینی فرزندان، ۷ مهر ۱۳۹۷
- ۳- اسکندری نژاد، خدیجه، نقش شخصیت مادر در تربیت دینی فرزند، زمستان ۱۳۸۹، شماره ۷
- ۴- الجامع الصغیر، جلد ۱، صفحه ۱۴
- ۵- الهی، طاهره، نقش قصه در آموزش مفاهیم دینی، اردیبهشت ۱۳۹۴، شماره ۲
- ۶- بیگدلی، الیاس، نقش قصه در آموزش مفاهیم دینی، اردیبهشت ۱۳۹۴، شماره ۲
- ۷- تربتی نژاد، حسین، بررسی روش‌های آموزش آموزه‌های دینی در مقطع ابتدایی، تابستان ۱۴۰۱، شماره ۳
- ۸- جوهری، معصومه، نقش بازی در تربیت دینی کودکان، ۱۳۹۸، شماره ۶

- ۹-حسینی ، فاطمه السادات، نقش والدین در تقویت باورهای دینی فرزندان، ۱۳۹۴
- ۱۰-خبرگزاری پانا ، تهران، توجه به توان شناختی و عاطفی در تربیت دینی کودکان، ۲۳ خرداد ۱۳۹۷
- ۱۱-خبرگزاری دانشجویان ایران، ایسنا، پایه گذاری مفاهیم دینی در کودکان با استفاده از تکنیکهای به روز داستان نویسی، ۱۸ تیر ۱۴۰۳
- ۱۲-خسروی سرشکی، مهدی ، معیارهای دینی در زندگی با دیگران، ۱۳۹۰
- ۱۳-رسول ، محمد، نقش خانواده در تعمیق باورهای دینی فرزندان ، بهار و تابستان ۱۳۹۶، شماره ۱۰۵
- ۱۴-سیفی کناری، فاطمه، تأثیر الگو در تربیت عبادی کودک، بهار و تابستان ۱۳۹۹، شماره ۷
- ۱۵-طباطبایی ،مریم السادات، بررسی روش های آموزش آموزه های دینی در مقطع ابتدایی ، تابستان ۱۴۰۱
- ۱۶-طالب، زهرا ، ارائه الگوی بازی وارسازی، تربیت دینی در دوره ابتدایی ، پاییز ۱۴۰۲، شماره ۲۲
- ۱۷-کميجانی، زهره ، نقش محبت در تربیت دینی کودک، خرداد ۱۳۹۸
- ۱۸-کارگر خوش، سحر، ارائه الگوی بازی، تربیت دینی در دوره ابتدایی ، پاییز ۱۴۰۲، شماره ۲۲
- ۱۹-کشانی، مهدیه، جایگاه نقش بازی در تربیت دینی کودکان، پاییز و زمستان ۱۳۹۴، شماره ۹ و ۱۰، صفحه ۴۳
- ۲۰-زینب ، گلزاری ، ارائه الگوی بازی تربیت دینی در دوره ابتدایی ، پاییز ۱۴۰۲، شماره ۲۲
- ۲۱-گذرانی اقتصاد، رامین، نقش قصه در تربیت کودک ، بهمن ۱۳۹۳

- ۲۲- گریوانی، مسلم، روش های تعمیق باورهای دینی کودکان و نوجوانان ، مقاله پژوهشی
- ۲۳- مقدسی پور، علی، اصول و روشهای آموزش مفاهیم دینی به کودکان ، مجله معرفت، ۱۳۸۹، شماره ۵۷
- ۲۴- مقاله کنفرانسی ، نقش مادر در تربیت دینی فرزندان در خانواده با توجه به آموزه های قرآنی ، ۱۳۹۷
- ۲۵- مرادی ، فاطمه ، نقش مادر در تربیت دینی فرزند با بررسی فقهی ، اسفند ۱۴۰۱، شماره ۹
- ۲۶- مقاله کنفرانسی ، راه های تشویق فرزندان به ارزش های اسلامی، ۱۳۹۹
- ۲۷- مقاله کنفرانسی ، بررسی مهمترین تأثیرات موسیقی و شعر بر افزایش یادگیری دانش آموزان، ۱۴۰۱
- ۲۸- مجله فراکتاب، داستان کوتاه پیامبران برای کودکان، آذر ۱۴۰۲
- ۲۹- مقاله کنفرانسی، نقش سبک های تربیتی - فرهنگی والدین بر شکل گیری رفتارهای دینی اسلامی به دانش آموزان ، ۱۴۰۳
- ۳۰- مقاله کنفرانسی ، روانشناسی و تربیت دینی کودکان ، ۱۴۰۳
- ۳۱- مقاله کنفرانسی ، بررسی سبک آموزش مفاهیم دینی از نگاه روانشناسی رشد به کودکان ، ۱۴۰۰
- ۳۲- مقاله کنفرانسی ، بررسی اهمیت تربیت دینی کودکان و ارائه روش های غیر مستقیم برای یادگیری مؤثر مفاهیم این حوزه، ۱۳۹۹
- ۳۳- نساجی زواره ، اسماعیل ، آموزه های تربیتی از منظر امام صادق(ع)، ۱۳۸۶، شماره ۲۸
- ۳۴- نوروزی ، رضاعلی ، جایگاه نقش بازی در تربیت دینی کودکان، پاییز و زمستان ۱۳۹۴، شماره ۹ و ۱۰، صفحه ۴۳

۳۵-وبلاگ، روش های نوین و جذاب در آموزش مفاهیم دینی به کودکان ، ۱۰ اردیبهشت ۱۴۰۴

۳۶-ولی زاده ، سمیه ، نقش بازی در تربیت دینی سازنده کودکان با تأکید بر نمایش خلاق در مقطع ابتدایی ، ۱۳۹۷

۳۷-همت بناری، علی، امام رضا (ع) و تربیت فرزند ، ۱۳۷۷، شماره ۱۷

۱-سطح ۲ {کارشناسی}،مدرسه علمیه فاطمه الزهرا.